

"IBERIA EXPRESS"

Portugal berriro ere

1974.eko apirilaren 25a: zurrumurruak zabaldu dira Portugaletik. «Dinamarkako ustelaren kiratsa», aspalditik Portugaletik hedatua,* egia zen. Berrogei urtetako agintarismoak lur jo du, Harmadaren* eskuetan. Erori* egin da Caetanoren Gobernua, Salazarrek eraikitako erregimena. «Krabelin iraultzaren» egunsentia* argitu da Lisboako karriketan.* «Biba askatasuna!».

Kasik urtebete joan da, eta politik mugimendua berriro ere bizkortuko da Portugalen aurtengo apirilean. Hauteskundeak* datoz, eta Harmadak eta alderdi politikoek demokrazi eskaintza bat egin nahi omen diote herriari. Hori, bai: bakoitzak nahi duen demokrazi jatortasunaren arabera.* Harmadak bere boza jaso du, agertu du esateko zuena, ekonomi birmoldaketa bat eskainiz eta elezio aurretik baldintza batzu ezarritz. Hortxe, bi puntu horietantxe baitago eztabaida politikoaren gakoak: Zer ekonomi moldaketa? Zernolako eta zertarako hauteskundeak?

Alderdi guztiak ez dira ados, erabaki behar diren arazo hauetan: Nolako izanen da etorkizunean Portugaleko ekonomiaren egitura? Nola hartuko du parte Harmadak Estatuko politikan? Eta zer toki emango die Harmadak alderdi politikoei?

«Premiazko Ekonomi Plangintza»

Otsailaren* 20an eman da ezagutzera, Harmadak moldatu duen «Premiazko Ekonomi Plangintza». Portugal oso gaixo da ekonomiaren aldetik. Mundu osoa krisialdi larrian aurkitu den unean bertan, galdu egin ditu Portugalek bere kolonia aberatsenak. Odol husturik aurkitzen da Estatua eta nazioa. Europak ere ez du orain sobera* lagundu nahi: herbestaturiko langileria etxera itzuli beharrean aurkitzen da. Plangintza baten premiatan dago Portugal.

Plangintza honek «Apirilaren 25aren» jarraipena izan nahi du: demokrazia bat egin, baina ekonomiaren gidaritza aginte politikoaren eskuetan dela. Ez da jabetasun pribatua ukatzen, baina jabetasun horren instituzionaketa monopolio gabeko moldaketa baten barnean ulertu behar da. «Harmadaren Mugimenduak sozialzailea izan behar du». Ekintza honek bi fronterei erasoko* die gogor: estrategia antimonopolista honen aurka datozen talde ekonomikoek eta langileriaren barnean anarki bidetik jo nahi dutenei.

Plangintzaren helburuak holatsu labur litezke. Gizartezko kontsumoari emango zaio lehentasuna, eta ez bakoitzarenari. Izpiritu honekin doala, helburu jakin batzu izendatu zaizkio plangintzari: lantokien segurtapena inbertsio berrien bidez, inflazioa geldieraztea, irabazien banakuntza zuzenagoa behartsuen faboretan bereziki.

Estatuak eskuharmen bizkor bat hartuko du ekonomiako sail nagusietan. Meagintzan,* siderurgian, harmagintzan eta elektrik etxeetan, 51 % akzio Estatuaren eskuetara pasatuko dira. Laborantzan, mugatu egingo da bakoitzak labora dezakeen lurra: erregadiodunetan 50 hektarea izanen dira gehienik. Arrantzan,* Estatuak berak sortuko ditu entresa berriak. Itsas konpainietan Estatuak hartuko du akzioen gehiengoa.* Etxegintzan ere, Estatuak sortuko ditu, lurraren espekulazioa ito nahirik, premiazoak diren entresa publikoak.

Hauk* dira luzarora bultzatu nahi diren egitekoak, orain dauden berehalako betekizunak ahanzi gabe. Ezker muturre-

koek ez dute batere ausarta* aurkitu plangintza hau; eskuinekoek, berriz, estatukrazia iraultzaile baten maliobratzat hartu dute. Erdiak eta ezker demokratikoak begi onez ikusi dute, ordea.

Estatu berriaren instituziogintza

Plangintzaren azpitik politik ideologia zenbait dabil, noski. Portugaleko Harmada, ideologiaren bat hautatuz ari da politika egiten. Egia da, Harmadaren profesiotasun, hutsa ere gorde nahi duela Harmadaren hegal batek; baina Indar Harmatuen Mugimenduaren batzorde koordinatzailea geroz eta bide politikoagoa hartuz doa. Lehenik, ekonomi politika bat hautatu du; eta, hori guztiori alferrikakoa eta ustela gerta ez dadin, orain politika hutsaren instituzioak bereganatu gura litzuke.

Hauxe da, bada, bigarren puntua: Harmadaren egiteko politikoari instituzio moldaketa bat eskaintzea. Portugalek behin-behineko* Gobernua du orain; Parlamenturik ez du; harmagizonak dira benetako gobernari. Eta, bien bitartean, legez onhartuta dauden bost alderdi politikoak geroari beha* daude erne. Orainaldiaren eta etorkizunaren artean, guztion begirale eta zuzentzaile bezala Harmada dago.

Vasco Gonçalves

Indar Harmatuen Mugimenduak (IHMk) hiru instituzio modu eratu ditu orain arte: a) Salbade Nazionalerako Batzarrea, b) Batzorde* Koordinatzailea, c) Harmagizonen Kontseilu Nagusia (edo 20en Kontseilua). Guztion kontsultagailu bezala, IHMren Kontseilu Osoa dago, «200en Kontseilua» deitu dutena, halebait.* Nolabait esateko, Gobernuaren parean Gobernuaren gaineko beste managailu* bat daduka Portugalek orain. Alde batetik, nazioaren edo Estatuaren Konstituzioa egiteke* dago, jaio gabe. Baina, bestetik, herriaren ordezkari hautatuek deus* erabaki aurretik ere, Portugalen ba daude dagoneko* zenbait konstituziogai deliberaturik. Edo horixe esan da behintzat.

Apirilean izan behar dute hauteskundeak, Parlamentu Konstituziogilea aukeratzeko, hain zuzen. Hala ere, IHMko Kontseilu Osoak onhartu du alde aurretik, zernolako muga berruan lan egin beharko duen Parlamentu horrek: «Portuges demokraziaren bultzatzaile eta babesmaila» Harmada izango da, esan du Vasco Gonçalves jaunak. Eta, egiteko hau betetzeko, eta ekonomi plangintza ere bete dadin, instituzionatu egin beharko da Harmadaren partaidetasun hori.

Harmadaren politik instituziogintzak, ostera, ba ditu bere gorabeheratxoak. Politik alderdiak ere hor daude; eta ba dirudi, hauk direla politika demokratiko baten tresna jatorrak. Nola ezkon elkarrekin alderdi hauen lana eta IHMk ezarri nahiko luken gerizpea?

Bistan dago, aipatutako IHMren hiru gobernagailu haik* instituzioen artean sartzeak, Parlamentu Konstituziogileari konstituziogai bat ezartzen diola. Beronek ez ditu libre izanen eskuak, inola ere. Eta hau ere aitortu du IHMk. Harmadaren partaidetasun hau bi epetan beteko litzateke, diotenez.

Lehen epea, urte honen azkenerrainokoa, Parlamentu Konstituziogilearen garaikoa izanen da, hau da, abendu aldean-edo Parlamentu Legegilea aukeratu arte. Hilabete hauetan, Ministruen Kontseiluak agintea ongi mugaturik izanen luke, eta benetako aginpidea Salbabe Nazionalerako Batzarrean eta Harmagizonen Kontseilu Nagusian egongo da. Holako zerbait da, bederen,* usnatzen* dena.

Parlamentu Legegilea hautatzean, «demokrazia babestu» bat hasiko litzateke, 1978.aren lehen hilabeteetaraino. 1976-1977.etan, beraz, Harmadaren betekizuna, «Apirilaren 25eko» izpiritua eta «programa» zaintzea izango da. Programa horren barnean, aurkeztu dugun Plangintza Ekonomikoa betetzea da eginkizunik nagusia. Agintera igan litekeen alderdiak ez du hura* desegiteko eskubiderik. Horrelakorik gerta ez dadin, beharbada, «20en Kontseilua» nahiz «Kontseilu Osoa» Gobernuaren kontsultagailu bilakatuko* da.

Hitz batez esanik, azken hamar hilabeteetako politik ekintzen fruituak salbatu nahi dira, eta kalegizon eta harmagizonen artean egindako plangintzak aterpetu. Prest daude militarrek agintea uzteko, baina ez fruitu haik ongi segurtatu aurretik.

Alderdi politikoek ez dituzte guztiek berdinki ikusten Harmadaren proposamenak; ondoko asteetan argituko dira asmo hauen xehetasunak. Bost alderdietatik bi (Alderdi Komunista eta Portuges Mugimendu Demokratikoa, halegia) oso osorik daude ados Harmadaren proposamenarekin; baina Alderdi Sozialistak eta Herritar Alderdi Demokratikoak ez dute berehala onhartuko. Boskarrena, berriz (Zentro Demokratiko Soziala), zain zain dago. Beste gauza askotan bezala, geroak erakutsiko du nora doan instituziogintza hau. (Joanes Goia)

Otsailaren Hamabia

Urtebete pasatu da, Arias Navarro Gobernuko lehendakari jaunak «irekitasun» asmoak azaldu zituela.

Urtebete honetan, izan da gertakaririk* aski* Espainiako politikan, aro* bare eta epela ez dela izan esateko.

Erregimenaren historian ez da izan beharbada bolada* be-reagorik eta krisi sakonagorik. Aztertzen ari garen urtebetean izan diren burrukak, eztabaidak eta istiluak,* ez dira izan. besteetan batez beste gertatu izan direnen tankera* berekoa. Egungo* egoerak bai baititu ezaguarri berezi batzu:*

MENCHACA

Estalkiak, Itzalkiak, Ikurriñak, Itxas tresnak, Igeritekoak, Uretako Jan-tziak, Alokatzeko Itzalkiak.

Zuzenbideak: Posta, 700-Urrutizkin, 245574-Telegrafoa, MENURI
Muelle de Uribarte, 15 BILBO-9

a) Franco jenerala urtetan aurrera doa: eta bistan dago, lehentxoago edo geroxeago, pertsona bakar baten eskutan* egon den boterea nolabait banatu beharra izanen dela. Udan pasatu zuen gaixoaldak, are* gehiago nabarmendu du premia hau.

Berez legean zehazturik dago botere txanda nola alda; baina errealitatea ez dago legearen letra bezain argi. Legeak berak ere ba ditu hutsuneak, ez baitago printzearen ordezkorik izendatuta; baina, hori alde batera utzita ere, indar jokorik ez da falta, legea bete ez dadin (erregimen barneko indarrez arri gara, noski).

b) Gerla ondorenetik gaur arte Espainiako politikak izan dituen muga hestuek, ekonomiaren mekanismoan eragin* handia duten sozial indar batzuren* etorkizun asmoentzat lokarri bihurtu dira.

Gobernuak hau konpreniturik, politik elkarteen irtenbidea proposatu du; baina lehendakaria bera ere pozik utzi ez duen soluziobide honek nekez konpon ditzake gauzak.

Ba daude bai oraindik, hori ere gehiegikeria izugarri bat dela diotenak, eta orain hogeita hamabost urteko garaira itzuli nahi dutenak; baina «gorri» ez den askorentzat ere, soluziobide hori ez da behar litzatekeen urrats* ausarta.* Batez ere Portugal hurbilegi dagoelako, eta Europa oraino urrunegi.

c) Langile burrukak inoiz baino istilu handiagoak ekarri ditu. Sindikatu ofizialaren bideak baino sistema egokiagorik behar litzatekeela azaldu dute langileek; eta ugazaba* asko ere horretan ados dagoela dirudi. 1001 prozesuaren berrikustean gaztiguak higuntzea, ez ote da nolabait horixe ezagutzea?

Arias Navarro

Ekonomi krisi batetan gaude. Eta, horrelakotan gertatu ohi den bezala, ondorioak langileek bereziki sufritzen dituztenez; burruka ere indartzea normala da; baina, gainera, oraingoan greba askok politikazko kutsu nabarmen bat izan du.

Langile soilenak* bakarrik izaten ziren grebak orain arte; orain, ordea, dendariak, funtzionariak, teatroko jendea aztoratuta* dabilta.

d) Unibertsitatea berriro ere istilutan dabil, eta ez nola nahiko istilutan ere. Bi Unibertsitate hitxita* edukitzea ez da txantxetako.

Hauxe da aurtengo Otsailaren Hamabian azaldu den panorama. Urtebeteko balantzea egiterakoan, zerbait azaltzen da garbi: ihaz ikusten ziren premiei erantzun bat bilatzen, ez dakigu zerbait aurreratu den ala ez; baina premia horien larritasuna gero eta gardenago* ikusten da. (Andoni Sagarna)

dezake, daike
dezaten, daien
die, deutse
dio, deutso
diote, deutsoe

ditzake, daikez
ditzakete, daikeez
lioke, leuskio
zaio, jako
zaizkio, jakoz